

**UZLUK AİLESİNİN AZMİ VE HÜZÜNLERİ;
SELÇUKLU VE MEVLÂNÂ MİRASI SEVDASI**

**UZLUK FAMILY'S DETERMINATION AND SADNESS;
THE LOVE OF THE HERITAGE OF SELJUKS AND MEVLANA**

Adnan KARAİSMAİLOĞLU*

Öz

Bu başlık altında XX. asrın tanığı üç şahsiyetten söz etmek, mümkün olacaktır. Uzluk ailesi Mimar Şahabettin (1900-1989) ve Prof. Dr. Feridun Nâfiz (1902-1974), bir de Şahabettin beyin eşi Nimet Hanımefendi'den (1914-2000) oluşmaktadır. Bu ailede Selçuklu ve Mevlânâ mirası konusundaki çalışmalarıyla öne çıkan merhum Feridun Nâfiz'dir.

Şehit Ahmed Hamdi Bey'in eşi Sıdika Hanımefendi, 5 ve 3 yaşlarındaki iki erkek çocuğuyla hayat mücadelesi vererek, onları özel duygularla donatmıştır.

Bugün Selçuklu ve Mevlânâ mirası hakkında korudukları, yazdıkları ve düşünceleriyle her an yüz yüze geldiğimiz tıp doktoru Profesör Feridun Nâfiz'in tıp tarihiyle ilgili heyecanları ve emekleri konumuzun dışında kalacaktır.

Bu yazıda Merhum Feridun Nâfiz'in kendisinin çeşitli vesilelerle dile getirdiği Selçuklularla, Hz. Mevlânâ ve inancıyla ilgili hislerine ve çabalarına işaret eden, ancak onun hüznü zamanlarını öne çıkaran hususlara öncelikle işaret edilecektir.

Türkiye'de Selçuklu ile Mevlânâ araştırmalarından ve henüz gereği gibi netice alınamayan bu yöndeki çabalardan söz açıldığında Uzluk ailesinden daima bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler

Uzluk Ailesi, Selçuklu Mirası, Mevlana Mirası, Mevlana Enstitüsü

* Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Kırıkkale/Türkiye, adnankaraismailoglu@yahoo.com.

•

Abstract

Under this title, it will be possible to speak of three personalities who witnessed the 20th century. The Uzluk family consists of Architect Sahabbettin (1900-1989) and Professor. Dr. Feridun Nâfiz (1902-1974), and Sahabbettin's wife, Lady Nimet (1914-2000). The one who stands out in this family is the late Feridun Nâfiz who worked on the heritage of Seljuk and Mevlânâ.

Lady Sıdıka, the wife of martyr Ahmed Hamdi, struggled for life with her two sons, 5 and 3 years old, and imbued them with special feelings.

The sensations and works on the history of medicine of the medical doctor Professor Feridun Nâfiz whose writings and thoughts on the heritage of Seljuks and Mevlana we encounter any time currently will not be excluded from our study.

In this article, the matters that indicate the deceased Feridun Nâfiz's feelings and efforts highlighting his sad times related to the Seljuks, Hz. Mevlana and his beliefs which himself expressed on various occasions will be pointed out.

The Uzluk family will always be referred to, whenever the yet-unsuccessful efforts about the studies on Seljuks and Mevlana in Turkey are mentioned

•

Keywords

Uzlu Family, Heritage of Seljuk, Heritage of Mevlana, Institute of Mevlana

Bu başlık altında XX. asrın tanığı ve bu asrın Anadolu'daki macerasını bütün yönleriyle yaşayan üç şahsiyetten söz etmek, mümkün olacaktır. Birbirine destek olan, bildiklerini ve koruduklarını dayanışmayla yeni asra ulaştıran bu üç muhterem zat, bugün birçok yönleriyle anılmaktadır.

28 yaşında Yemen'de şehit olan Yüzbaşı Ahmed Hamdi Bey (1905) ile Hz. Mevlânâ soyundan Mesnevîhan Ali Çelebi'nin kızı Sıdika Hanım'ın (1973) iki oğlu Mimar Şahabettin (1900-1989) ve Prof. Dr. Feridun Nâfiz (1902-1974) ve ilk oğlun eşi vefalı Nimet Hanımefendi (1914-2000) bir aile halkası içinde düşünülmelidir. Bu ailede Selçuklu ve Mevlânâ mirası konusundaki çalışmalarıyla daha öne çıkan merhum Feridun Nâfiz'dir.¹ İlk olarak hayata gözlerini yuman kişi olmasına karşılık, 2000 yılına kadar hatırası önce ağabeyi, sonra yengesi tarafından canlı tutulmuştur. Her birinin varlığı ve güzel anısı artık bilim ve kültür çevrelerinin sorumluluğundadır. Bu yazıyı kaleme alan kişi, aileden sadece Nimet UzluK hanımefendiyi yakından tanımış, hatıralarını dinlemiş ve sakladığı yazılı aile emanetlerini görüp muhafazasında naçizane az da olsa çaba göstermeye çalışmış biridir.

Bugün Selçuklu ve Mevlânâ mirası hakkında korudukları, yazdıkları ve düşünceleriyle her an yüz yüze geldiğimiz tıp doktoru Profesör Feridun Nâfiz'in tıp tarihiyle ilgili heyecanları ve emekleri konumuzun dışında kalacaktır. Ancak aşağıda sunulacak olan tercihleri ve düşünceleri bu alanda da nasıl bir özelliğe sahip olduğunu hissettirecek özelliktedir elbette.

Anadolu'da 1900 ile başlayan yıllarda doğanların yaşadıkları şartlar ve acılar günümüzde galiba gereğince hatırdadır değil. Yemen'i (1904-1905), Seferberliği (İlan tarihi: 2 Ağustos 1914), Rus işgalini (Doğu Karadeniz 1916-1918), İstanbul'un işgalini ((13 Kasım 1918-6 Ekim 1923) ve Millî Mücadeleyi büyüklerinden dinleyenler hâlâ vardır. UzluK kardeşler bu şartlarda şehit eşi fedakâr anneleriyle çocukluk, gençlik ve tahsil yıllarını geçirmiş, büyük bir kararlılıkla maziye bağlanmış ve ümitle mücadele etmişlerdir.

İstanbul'un İngilizlerin öncülüğündeki işgal yıllarında iki kardeşten büyüğü Senâyi'-i Nefîse-i Âlî'de, küçüğü ise Tıbbiye'de 1919 yılında öğrenciliğe başladı.

¹ Merhum Feridun Nâfiz UzluK hakkında çok sayıda yazı kaleme alınmıştır. Örnek olmak üzere şu iki yayın öne çıkarılabilir: *X. Millî Mevlâna Kongresi- Tebliğler, Cilt II, Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü anısına Prof. Dr. Feridun Nâfiz UzluK Armağanı*, Selçuk Üniversitesi, 2-3 Mayıs 2002, Konya, 2003; *Feridun Nâfiz UzluK'a Gönderilen Mevlevî Mektupları*, haz. Dr. Yakup Şafak-Dr. Yusuf Öz, Konya 2007.

Üsküdar Mevlevîhânesi Feridun Nâfiz için, Galata Mevlevîhânesi Şahabettin bey için mesken oldu. Böylece yüksek tahsil yanında Mevlevîhane'nin manevi havasından, neşesinden ve imkânlarından, Mevlevî mukabelelerinde de görev alarak nasiplendiler. Üsküdar Mevlevîhânesi şeyhi Ahmed Remzî Dede, bu arada Feridun Nâfiz'in hayatında özel bir yer edinmiş oldu.

Bu yazıda Merhum Feridun Nâfiz'in kendisinin çeşitli vesilelerle dile getirdiği Selçuklularla, Hz. Mevlânâ ve inancıyla ilgili hislerine ve çabalarına işaret eden, ancak onun hüznü zamanlarını öne çıkararak hususlara öncelikle işaret edilecektir. Zikredilen konulardaki hissiyatını, kendisinin ve onu sevenlerin yazılarından takip etmek kolaylıkla mümkündür. 2017 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan "*Toplu Makaleler*"i, bu imkânı artırmıştır.² Bazı yazılarında Hekîm Şifâî ve İbn-i Mevlânâ adlarını kullanan F. N. Uzluk'un yazı hayatına 20 yaşında "*Şâkir Efendi*" başlıklı yazıyla başladığı anlaşılmaktadır.³

Şehit Ahmed Hamdi Bey'in eşi Sıdıka Hanımefendi, 5 ve 3 yaşlarındaki iki erkek çocuğuyla hayat mücadelesi vererek, onları özel duygularla donatmış ve dünya ömrünü F. N. Uzluk oğlunun Ankara Bahçelievler'deki evinde tamamlamıştır. Bu muhterem zevatı, 1900 yılı civarından 1973 yılına kadar süren anne hikâyesiyle birlikte kendilerinin ve Anadolu'nun macerasını göz önünde tutarak anlamaya çalışmak zaruridir. Hayatı yuva kuramadan sadece annesiyle ve hedefleriyle dolduran Merhum F. N. Uzluk'un satırlarını bu dikkatle okumak çok etkileyicidir.

Tercüme edip tıpkıbasımıyla birlikte yayınladığı *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III* kitabında Selçukluların büyük babası Lokman'la ilgili kısımdaki çeviri cümleleri şöyledir:

"Onun evlenmesine şu sebep olmuştur. Bir gün Tanrı Yalvacı Peygamberin S.A. "Nikâh sünnetimdir, kim evlenmekten yüz çevirir, kadın almazsa o benim ümmetim değildir" hadisini büyük bir kişiden işitmişti."

Bu ifadelere düştüğü dipnottaki cümleler, Merhum F. N. Uzluk'un hissiyatıyla dolu bir yakarıştır:

"Peygamberimizin kutlu sözü pek yerindedir. Tabiat dahi insanları evlenmeye icbar etmektedir. Bir kimsenin açlık, sefalet yüzünden katil olduğu, hırsız olduğu işitilmemiştir. Ama cinsi arzularını yerine getirmek için adam öldürdüğü her gün görülen şeylerdir. Müslümanlıkta ruhbanlık yoksa da, yine bazı yüce kişiler tam bir feragatle derviş

² Uzluk, Feridun Nafiz, *Toplu Makaleler*, I-III (I. Cilt I ve II. kitap: Tıp Tarihi: II. cilt: Mevlânâ, Mevlevîlik ve Türk Dili; III. cilt: Gazete Yazıları) haz: Prof. Dr. Ahmet Acıduman- Prof. Dr. Berna Arda- Prof. Dr. Ayten Altıntaş, Ankara, 2017 (Türk Tarih Kurumu).

³ *Peyâm-ı Sabâh*, 20 Şevval 1340/ 17 Haziran 1922; bk. Uzluk, Feridun Nafiz, *Toplu Makaleler*, III, 1-5.

olmuşlar ve dünyanın her şeyine tekme vurmuşlardır. Bunlar aynı zamanda eolenmemişlerdir. Sırf millet ve yurt hizmetini nefsanî arzularının üstünde tutan bu fedakârlara da Peygamber efendimizin şefaati buyuracağı şüphesizdir.”⁴

Merhum Feridun Nâfiz'in kendi halini de içeren bu samimi niyazına gönülden âmin dememek mümkün müdür? Yetiştigi çevrenin izleri ve şahsî kararlığı şu ifadelerinde mevcuttur:

“Babamızı henüz ilk mektebe başlamamış iki çocuk olan kardeşimle pek erkenden kaybettik, fakat bütün tahsilimizi burada ve Avrupa’da kendi paramızla yaptık, son yıllarda neşir alanına çıkardığım 3 kitabı da kendi paramla bastırdım. Paramızı babamızın bıraktığı servetten, feyzimizi vatan toprağının yetiştirdiği kâmil insanlardan aldık.”⁵

Bu bölümü Haydarpaşa Tıbbiyesi’nde okurken, teneffüs ettiği manevi havayı anlatan şu alıntıyla tamamlayalım: “Üsküdar Mevlevîhânesi’nde 6 sene Semâzenbaşılık ve Duacılık vazifesini yaptığım zaman...”⁶

O, bu öğrencilik dönemini (1919-1924), 1915-1918 yıllarında Suriye-Filistin cephesine Mücâhidîn-i Mevleviyye Alayı’na katılıp İstanbul’a dönmüş olan ve Üsküdar Mevlevîhanesi şeyhi bulunan Ahmed Remzi Dede’nin (1872-1944) himayesinde ve rehberliğinde geçirmiştir.

Onun ilk ailevi üzüntü ve ayrılıklarına, her halükarda 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasına dair kanunla Mevlevîhanelerin de faaliyetine son verilmesi eklenmiştir. Şu ifadeler onu yakından tanıyan birinin yazısındanadır:

“Hiç kuşkusuz Feridun Nâfiz bu olaya derinden üzülmüş, bir yerde kalbi kırılmıştır. Ancak bunun geçerli bir olasılık olduğunu kabul eder... Aslında tekkelerin kapatılmasıyla beraber hakikaten birer kültür yuvası olan Mevlevîhanelerin, türbelerin düştükleri perişan durumu hiçbir şekilde kabul etmez ve anlamaz.”⁷

Merhum F. N. UzluK’un gözlerden uzak kalan bir unvanını bu olay için göz önünde tutmak gerekir. Merhum Süheyl Ünver’den (1898-1986) şu cümle aktarılmaktadır:

“Abdülğani Tevfik Dede muhterem hocamıza (F. N. UzluK) mesnevîhanlık icazesini Nisan 1344/1928 tarihinde vermiştir.”⁸

⁴ Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III, çev. Prof. Dr. Feridun Nâfiz UzluK, Ankara, 1952, s. 2.

⁵ *Divanı Sultan Veled*, F. Nâfiz UzluK yönünden bastırıldı (Veled Çelebi’nin takrizi, F. N. UzluK’un mukaddimesi, Selçuklu büyükleri hakkındaki tarihî gazellerin tercemesi), Ankara 1941 (UzluK Basımevi), önsöz s. 91.

⁶ UzluK, Feridun N., “Başların Ulu Tanrı’nın Adıyla”, Yayına haz. Nuri Şimşekler, *Mevlânâ Araştırmaları -2-*, Editör: Adnan Karaismailoğlu, Ankara, 2008 (Akçağ Yay.), s. 323.

⁷ Kazancıgil, Aykut (Prof. Dr.), “Prof. Dr. Feridun Nâfiz UzluK (1902-1974) Hayatı-Çalışmaları”, X. *Millî Mevlânâ Kongresi- Tebliğler*, Cilt II, s. 65-89, s. 66.

⁸ Kazancıgil, Aykut, agm., s. 67.

Merhum F. N. Uzluk'un hayatındaki büyük arzu ve heyecanlardan birisi Selçuklu ve Mevlânâ mirasına ait eserleri basacak bir matbaa kurmaktı. 1940 yılında Ankara Kaledibi semtinde bunu kendi imkânlarıyla gerçekleştirdi. Burada bastığı kitaplardan *Divanı Sultan Veled*'in kapak tasarımı dahi onun hissiyatını ortaya koymaktadır. Türkçe kapakta sol üstte "Anadolu Selçukîleri gününde Mevlevî Bitikleri 3", ortada "Divanı Sultan Veled", altında muhteva ile ilgili dört satır açıklama, altta daire içinde iki eliyle demir daireyi başı üstünde büken, bir ayağı ileride kaslı, güçlü ve yandan görünen bir erkek adam figürü, altta UZLUK Basımevi ve altında "1941". Farsça kapakta ise, sağ üstte Arap harfleriyle Arapça olarak "el-Âsâru'l-Mevlevîye fî'l-edvâri's-Selçûkîye", ortada Farsça "*Dîvân-i Sultân Veled*", sayfanın alt kısmında ise daire içinde Selçuklu kartalı ve onun altında Osmanlı Türkçesiyle "İslâmbol - 1358". Tırnak işaretleri dikkate alınmadan bu yazılar ve tasarım göz önüne getirilerek, 1941 yılının siyasi şartları hayal edilmelidir. Merhum F. N. Uzluk'un önsözün 93. sayfasındaki şu kaydını da bu satırlara ekleyelim, "*Ankara'da eski harfleri bulmak imkansızlığı...*"

Bu eserin önsözündeki şu ifadeler, bakışını ve azmini göstermektedir:

"... büyük sofinin (Sultan Veled) divanını 20'inci medeniyet asrının kan ve kin kokan, her şeyi pahalılaştıran ağır şartlarına rağmen bastırmak cesaretini veren onun Türk diline olan derin samimi aşkıdır." ⁹

Merhum, önsöz sonunda adıyla birlikte basımevinin adresini şöyle vermektedir: Ankara, "Uzluk Basımevi" Kooperatif İnisi 35. 1.1.1941 Feridun Nafiz Uzluk

Büyük bir heyecanla ve kendi imkânlarıyla kurduğu bu Uzluk Basımevinin yıkılmasının ve ona bir yer gösterilmemesinin onda yarattığı tesir çok büyük olmuştur:

"S. Veled Divanı(nı) tarafımdan 1941'de o tarihte yaşamakta olan Uzluk Basımevi adlı matbaamda basmıştım. Matbaamı yıkanı Tanrı yıktı. Fakat ben de bittim." ¹⁰

Bu nedenle yaşadığı üzüntüyü şu satırlar bize duyurmaktadır:

"Hatırasını daim andığım zaman büyük acılar duyduğum Ankara'nın memurlar kooperatifi inişindeki Basın Yayın Turizm dairesinin köşe başında bulunan Uzluk Basımevinde cumartesi günleri öğleden sonra toplantılar yapıyorduk... Matbaamın 1942 sonlarında yerinin yıkılması, buna rağmen bize bir çalışacak yer gösterilmemesi üstüne cemiyetimizin bağı da kopmuş oldu." ¹¹

⁹ *Divanı Sultan Veled*, Önsöz s. 92.

¹⁰ *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III*, s. 43.

¹¹ Uzluk, Feridun N., "Başlarım Ulu Tanrı'nın Adıyla", s. 306.

Yıllarca kendisiyle irtibatlı bulunan meslektaşı Prof. Dr. Aykut Kazancıgil bu durumu gözlemleriyle şöyle anlatıyor:

“Sonuçta ilahlar kızdılar. Ve anlaşılmaz bir emirle hiçbir açıklama yapmadan bir gün matbaa binası yıkıldı. Yüzlerce harf klişesi dağıldı gitti, aletler kırıldı ezildi. Bu korkunç olay Feridun Nâfiz UzluK’u kalbinin en derin noktasından yaralamıştı. İlk defa büyük bir kırgınlık yaşadığı 1925 yılında böyle bir sarsıntı duymamıştı... Ama bu anlaşılmaz bir kaba güç gösterisiydi. Diyorlardı ki “Sen artık sus” ve ayrıca “Bir şey yapma” diyerek uyarıyorlardı.”¹²

Meslektaşı, bu cümlelerinden önce Asım Köksal’ın İslâm İlmihali’nin¹³ bu matbaada 10.000 adet basılıp, hızla Anadolu’ya yayılmasını kaydettikten sonra sözü merhum Süheyl Ünver’e bırakmaktadır: *“Eserin 1941’de Ankara’da UzluK matbaasında basılması ayrıca bir hadisedir.”* Yine bu sayfalarda bu olay üzerine Merhum UzluK’un yazdıklarından aktarılanlar arasında şu dertli mısralar vardır:

“Zalim yine bir zulme giriftar olur ahir

Elbette olur ev yıkanın hanesi viran”

“Derelerden akan bulanık seller

Derdim içerdedir ne bilsin eller”

Yine şu satırlardaki kararlılığına ne demek gerekir: *“Fakat bu acıklı olay dahi benim cesaretimi sarsamazdı, o halde derhal işe başlamanın zamanıydı...”*

Sultan Veled Divanı için yaptığı ve yaptırdığı çalışmalarını anlattıktan sonra söyledikleri çok anlamlıdır:

“Alman müsteşriklerinin Alman Maarif nezareti adına bastırmak için vaki olan tekliflerini nazikâne reddettim; bunu, soyuma, dilime, yurduma olan derin bağlılığımdan yaptım. İran’a göndermekliğim için teşvikatta bulunanlara da menfi cevap verdim. İyi, doğru, nefis bastırmak için çalıştım. Bu kitapta çok emeğim vardır.”¹⁴

Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III isimli kitabın bir dipnotunda Sultan Veled’in İbtidânâme isimli mesnevisinden söz ederken hüznünü de barındıran şu satırları ilave etmektedir:

“Biz bu mühim kitabı da terceme etmiş bulunuyoruz. S. Veled’in Rebanname, İntihaname isimli mesnevileri keza terceme edilmiş yanımızda himmetimizi beklemektedir. Gün bize bir türlü güler yüz göstermiyor, değilse onların yayın alanına çıkmaları saat işidir.

¹² Kazancıgil, Aykut, “Prof. Dr. Feridun Nâfiz UzluK (1902-1974) Hayatı-Çalışmaları”, s. 69.

¹³ Mustafa Asım Köksal (1913-1988) merhumun bu eseri kaynaklarda Peygamberler adıyla yer almaktadır. bk. “Köksal, Mustafa Âsım”, Köksal, A. Cüneyt, TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 26, s. 235-236.

¹⁴ Divanı Sultan Veled, Önsöz s. 91.

*Hak'tan ümid kesmemedir kâr-i âgehî"*¹⁵

Merhum Uzluk, çeşitli tabiplik görevlerinden sonra 1946 yılında atandığı Ankara Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Kürsüsünden 1960'da Milli Birlik komitesinin 147'ler uygulamasıyla uzaklaştırılmış ve yine büyük bir üzüntü yaşamıştır. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e hitaben yazdığı 21.11.1960 tarihli mektuptan birkaç paragraf burada yer almalıdır:

"1946'da Ankara Tıp Fakültesi'ne Tıp Tarihi Profesörü seçildim. O tarihten bu yana 15 senedir bu dersi okutuyorum..."

Şimdiye kadar 22 kitap yayınladım. İran hükümeti tarafından önce gümüş, sonra altın maarif nişanı ile taltif edildim. Bekârım, bütün vakitlerimi Enstitü'ye hasretmekteyim. Dışarıda muayenehanem olmadığı gibi şimdiye kadar hiçbir siyasi partiye de girmiş değilim.

27 Ekim 1960'da yayınlanan 114 numaralı Üniversite Kanunu ile vazifemden - bilmediğim bir sebep dolayısıyla- affedildim...

Henüz çalışacak bir yaştayım. Milletler Arası Tıp Tarihi Cemiyeti'nde dahi aza bulunuyorum.

*Türk Tıp adaylarının dersleri boşa geçmekte, maruz kaldığım hareket bendenizi son derece üzmektedir..."*¹⁶

O, 1962 yılında döndüğü bu görevden kendisini üzen çeşitli olaylardan sonra 1972 yılında emekliye ayrılmıştır.

Uzluk ailesi Selçuklu ve Mevlânâ mirası için verdikleri mücadelede dernekler kurup yönetmiş, ülke kamuoyunu harekete geçirmeye çalışmış ve bu uğurda varlıklarını bağışlamışlardır. Bu amaç ve gayretleri sebebiyle hayatta birçok üzüntüyle karşılaşmışlardır. Merhum F. N. Uzluk'un maziyle ilgili ve özellikle Selçuklu ve Konya hakkındaki hissiyatına örnek olarak birkaç cümlesi burada yer almalıdır:

*"Biliyorsunuz ki 1923'te Türkiye Cumhuriyeti adını alan hükümetimizin temelleri, Orta Asya'da "Cend" şehri dolaylarında kurulmuştur."*¹⁷

"Selçukiler Anadolu'yu pek severlermiş, en başta hükümdardan, en küçük millet ferdine kadar hepsi bu kutlu ülke için canlarını feda etmişlerdir. İnsan ömrünün kısalığını pek iyi sezen atalarımız, bu topraklarda öyle medenî bir dünya yaratmışlar ki yüz ve yüz yılların bütün tabiat şiddetlerine, bunların feokinde biz oğullarının lakayt ve

¹⁵ "Bilgili insanların işi, Hak'tan ümit kesmemektir": *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III*, s. 43.

¹⁶ Şafak, Yakup, "Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk Biyografisine Katkılar (I)", *Tıp Tarihi Araştırmaları*, S. XV, s. 202-207.

¹⁷ Uzluk, Feridun Nafiz, *Toplu Makaleler*, III, 386.

ihmallere göğüs geren taştan, tuğladan, çini ve nakıştan hendesî abideleri hâlâ bakanları hayran etmektedir.”¹⁸

“Anadolu topraklarını ikinci vatan olarak seçen, burada Bizans, Haçlı ordularını yenmek suretiyle kahramanlıklarını bütün dünyaya gösteren, bizlere bu ülkeyi ebediyen başışlayan Selçuklu dedelerimiz, medeniyet cihanının adları önünde -binaları karşısında-hayret ve hürmetle eğildikleri abideleri yapmışlar...”¹⁹

Konya UzluK ailesi için bir merkezdi, sadece doğup büyüdüğü yer değildi. F. N. UzluK’un mesleki hayatında Ankara merkezli fiziki bir hayatı olsa da, Şahabettin ve eşi Nimet UzluK gibi o da adeta Konya’daydı ve Konya için ortak düşünce planları vardı. Başka yazılarda yer alması gereken bu konunun manevî duyusu şu satırlarda dile gelmektedir:

“Konya, yalnız ölümü için ağlanan büyük bir şahsiyet gibi değil, yaşayan, yaşamakta olan, yaşayacak olan bir varlık gibi mütalaa olunmalıdır. Konya’yı tekrar tarihindeki yerine kavuşturmalıdır.”²⁰

Merhum F. N. UzluK’un Sultan Veled’in eserlerinde bulamadığı iki beytin çevirisine dipnot düşerek yazdıkları, Konya’ya bir güzelleme, zalimlereyse bir meydan okumadır. Söz konusu beyitleri Sultan Veled, Moğol Argun tarafından Anadolu’ya vezirlikle gönderilen ve zalimliğiyle bilinen Kazvinli Sahib Fahreddin’e yolda karşılaştığında söylemişti:

Konya’da yaptığın zulümlere son vermelisin
Sen Konya’yı küçük bir şehir olarak sayma,
Burada adalet yapan kimse kurtuldu,
Zulüm yapan ise domuz gibi geberdi²¹

O, dipnotta Sultan Veled, “...halkın çektiği ıstırapları günün en büyük kodamanına korkup yılmadan açıkça söyleyebiliyor” izahını yaparak, tenkidi yaşadığı yıllardaki en yetkili zevata getirmekte, sonra Konya için şöyle demektedir:

“Konya şehri hakkında fenalık edenlerin sonunda perişan olacağı inancına gelince şimdiye kadar Konya’ya kötülüğü dokunanlar, türlü vesilelerle belaya uğramıştır, biz bunları daima görmüşüzdür. O cihetle bu kıta o bakımdan dahi değer kazanır.”²²

¹⁸ Mevlânâ’nın Mektupları, M. F. Nafiz UzluK yönünden bastırıldı (Kastamonu Saylavı Veled İzbudak’ın Mukaddimesi, Nafiz UzluK’un Önsözü, bir levha, bir resimle birlikte), İstanbul, 1937, s. 2.

¹⁹ UzluK, Feridun Nafiz, *Toplu Makaleler*, III, 384.

²⁰ UzluK, Feridun Nafiz, *Toplu Makaleler*, II, 49.

²¹ از قوتیه زحمت همی باید برد / مشمار تو این قوتیه را شهرک خرد / زیرا که هر آنکه عدل کرد زینجا رست / و آن کس که ستم نمود چون خوک مرد

²² *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi* III, s. 52-53.

1952 yılında basılan bu kitabın bir başka dipnotunda, “Zira Peygamberimiz bir hadisinde: Bir devlet küfürle payidar olur, ama zulümle yıkılır buyurmuştur” izahını yapıp, eklemektedir:

“Küfriü, zulümden hafif tutmak hayrete şayandır. Gerçek de budur. Zulümle hiç, ama hiçbir hükümet ve şahıs uzun müddet hüküm süremez.”²³

Bir sonraki dipnotta bir zalim idareciye halk tarafından verilen ders sadedinde de, “Zulmü yeryüzünden kaldırmağa gerçi inkân yoktur. Fakat zalimi tepelemek lazımdır” cümlesini yazma ihtiyacını duymaktadır.

Hz. Mevlânâ’yla ilgili düşünce ve arzular, Uzluk ailesi için özel bir yere sahipti. Yüksek tahsil yıllarını Galata Mevlevîhanesi’nde geçiren Şahabettin Uzluk, *Mevlânânın Türbesi* (Konya, 1946) adlı kitabını hissiyatını yakından izlediği kardeşine, “Dr. Med. F. Nafiz Uzluk’a” ithaf ederken, *Mevlânânın Ressamları* kitabında bir vesile bularak şu kelimeleri onun için dizmiştir: “Bu üstün Rubainin Türkçesini veren N. Uzluk’u burada büyük bir sevgi ile geçerim.”²⁴

Bu asil ailenin Mevlâna araştırmalarına olan iştiağını ve Mevlânâ Enstitüsü kurma veya kurulması hayalini, bu uğurdaki fedakârlıklarını birlikte anmak gereklidir. 40 yıldır uğraştığını ve doğuda batıda basılmış nice kitabı bir araya getirdiğini, aile çevresinde saklanmış nice belgenin ve Veled Çelebi İzbudak’ın bütün kitap ve vesikalarının kendisinde olduğunu sıraladığı 19 Aralık 1955 tarihli, “Mevlânâ Enstitüsü” başlıklı yazısındaki şu ifadeler sadece bir örnektir:

“Büyük bir bütçeye ihtiyaç göstermeyen bu enstitünün kurulması şerefli 3’üncü Adnan Menderes Kabinesi’ne nasip olmalıdır. Şahsen hiçbir para istemeyerek bu vazifede sevine sevine çalışacağım.”²⁵

Merhum F. N. Uzluk’un hususen Mevlâna Enstitüsüyle ilgili yol gösterici çeşitli yazıları elde bulunmaktadır. 1963 yılında Yeni Konya Gazetesi’nde tefrika halinde 15 gün süren “Konya’da Mevlâna Enstitüsü” yazısı bunların içerisinde en ayrıntılı olanıdır. Şu cümleleri, burada tekrar edilmelidir:

“Bunlardan başka hepsini açıklamak istemediğim şahsıma ait menkul, gayrimenkul mallarımla, bankadaki paramı, nail olduğum gümüş, altın nişan ve madalyaları, hülâsa şahsıma ait ne varsa bunların hepsini Mevlâna Enstitüsüne hibe edeceğim.”²⁶

Şu ifadeleriye Ocak 1967 tarihlidir:

²³ Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III, s. 46.

²⁴ Uzluk, Şahabettin, *Mevlânânın Ressamları*, Konya, 1945.

²⁵ Uzluk, Feridun Nafiz, *Toplu Makaleler*, III, 463.

²⁶ Karaismailoğlu, Adnan, “Konya’da “Mevlana Araştırmaları Merkezi”, *Yeni İpek Yolu* (Konya Ticaret Odası Dergisi, Sayı 178, Aralık 2002, s. 24-28.

“Efendi merhumun (Mehmed Bahaeddin Veled Çelebi İzbudak) büyük emeklerle topladığı o güzel yazısı ile bize armağan ettiği bulunmaz hazineler, müşarunileyhin vasiyeti üzerine ailesince bana verilmiştir. Ben de onları büyük bir dikkat, itina ile saklıyorum, Konya’da açılmasını istediğim bütün mallarımı, az çok paramı vereceğim Mevlâna Enstitüsünde bunları dünyanın istifadesine arz edeceğim.”²⁷

Yine merhum F. N. Uzluđ, 19 Aralık 1969 günlü makalesinde şöyle yazmaktadır:

“Mevlâna konusu hâlâ işlenmemiş bir mevzudur. Bununla uğraşmak bizim için millî bir borçtur. Bizim bu konuda yani kardeşimle beraber ikimiz en azından 50 yıldan beri uğraştığımızı söylersem, mübalağa ettiğimizi övündüğümüzü sanmasınlar.”²⁸

Bu son paragraflara yansıyan evrak, kitap, maddi varlık ve her türlü birikimin bir çatı altında tutulamadığını, dağıldığını, maceralar yaşandığını bilmenin acısı ve üzüntüsü artık omuzlarda ağır bir yükür. Nimet Uzluđ Hanımefendi sayesinde Prof. Dr. Haşım Karpuz aracılığıyla Selçuk Üniversitesi’ne ulaşabilen bu mirasın küçük bir kısmından onlarca makale ve kitap yayımlanmış olması küçük bir tesellidir. Türkiye’de Selçuklu ile Mevlânâ araştırmalarından ve henüz gereği gibi netice alınamayan bu yöndeki çabalardan söz açıldığında Uzluđ ailesinden daima bahsedilecektir.

²⁷ Uzluđ, Feridun Nafiz, Toplu Makaleler, II, 470.

²⁸ Uzluđ, Feridun Nafiz, Toplu Makaleler, III, 535.

KAYNAKÇA

- Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III*, çev. Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk, Ankara, 1952,
Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları, haz. Dr. Yakup Şafak-Dr. Yusuf Öz,
Konya 2007.
- Fürûzânfer, B. (Prof. Dr.), *Mevlâna Celâleddin*, Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk (Çeviri 1956'da
tamamlanmış, çevirinin önsözündeki tarih 1961, ilk baskı 1963), İstanbul, 1986.
- Karaismailoğlu, Adnan, "Konya'da "Mevlana Araştırmaları Merkezi", *Yeni İpek Yolu*
(Konya Ticaret Odası Dergisi, Sayı 178, Aralık 2002, s. 24-28.
- Kazancıgil, Aykut (Prof. Dr.), "Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk (1902-1974) Hayatı-
Çalışmaları", *X. Millî Mevlâna Kongresi- Tebliğler*, Cilt II, s. 65-89.
- Köksal, A. Cüneyt, "Köksal, Mustafa Âsım", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 26, s. 235-236.
- Mevlânâ, *Mevlânâ'nın Mektupları*, M. F. Nafiz Uzluk yönünden bastırıldı (Kastamonu
Saylavı Veled İzbudak'ın Mukaddimesi, Nafiz Uzluk'un Önsözü, bir levha, bir
resimle birlikte), İstanbul, 1937, s. 2.
- Sultan Veled, *Divanı Sultan Veled*, F. Nâfiz Uzluk yönünden bastırıldı (Veled Çelebi'nin
takrizi, F. N. Uzluk'un mukaddimesi, Selçuklu büyükleri hakkındaki tarihî
gazellerin tercemesi), Ankara 1941 (Uzluk Basımevi).
- Şafak, Yakup, "Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk Biyografisine Katkılar (I)", *Tıp Tarihi*
Araştırmaları, S. XV, s. 202-207.
- Uzluk, Feridun N., "Başlarım Ulu Tanrı'nın Adıyla", Yayına haz. Nuri Şimşekler, *Mevlânâ*
Araştırmaları -2-, Editör: Adnan Karaismailoğlu, Ankara, 2008 (Akçağ Yay.), s. 293-
324.
- Uzluk, Feridun Nafiz, *Toplu Makaleler*, I-III (I. Cilt I ve II. kitap: Tıp Tarihi: II. cilt: Mevlânâ,
Mevlevîlik ve Türk Dili; III. cilt: Gazete Yazıları) haz: Prof. Dr. Ahmet Acıduman-
Prof. Dr. Berna Arda- Prof. Dr. Ayten Altıntaş, Ankara, 2017 (Türk Tarih Kurumu).
- Uzluk, Şahabattin, *Mevlânânın Ressamları*, Konya, 1945.
- Uzluk, Şahabattin, *Mevlevilikte Resim Resimde Mevleviler*, Ankara, 1957.
- X. Millî Mevlâna Kongresi- Tebliğler*, Cilt II, *Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü anısına Prof. Dr.*
Feridun Nâfiz Uzluk Armağanı, Selçuk Üniversitesi, 2-3 Mayıs 2002, Konya, 2003